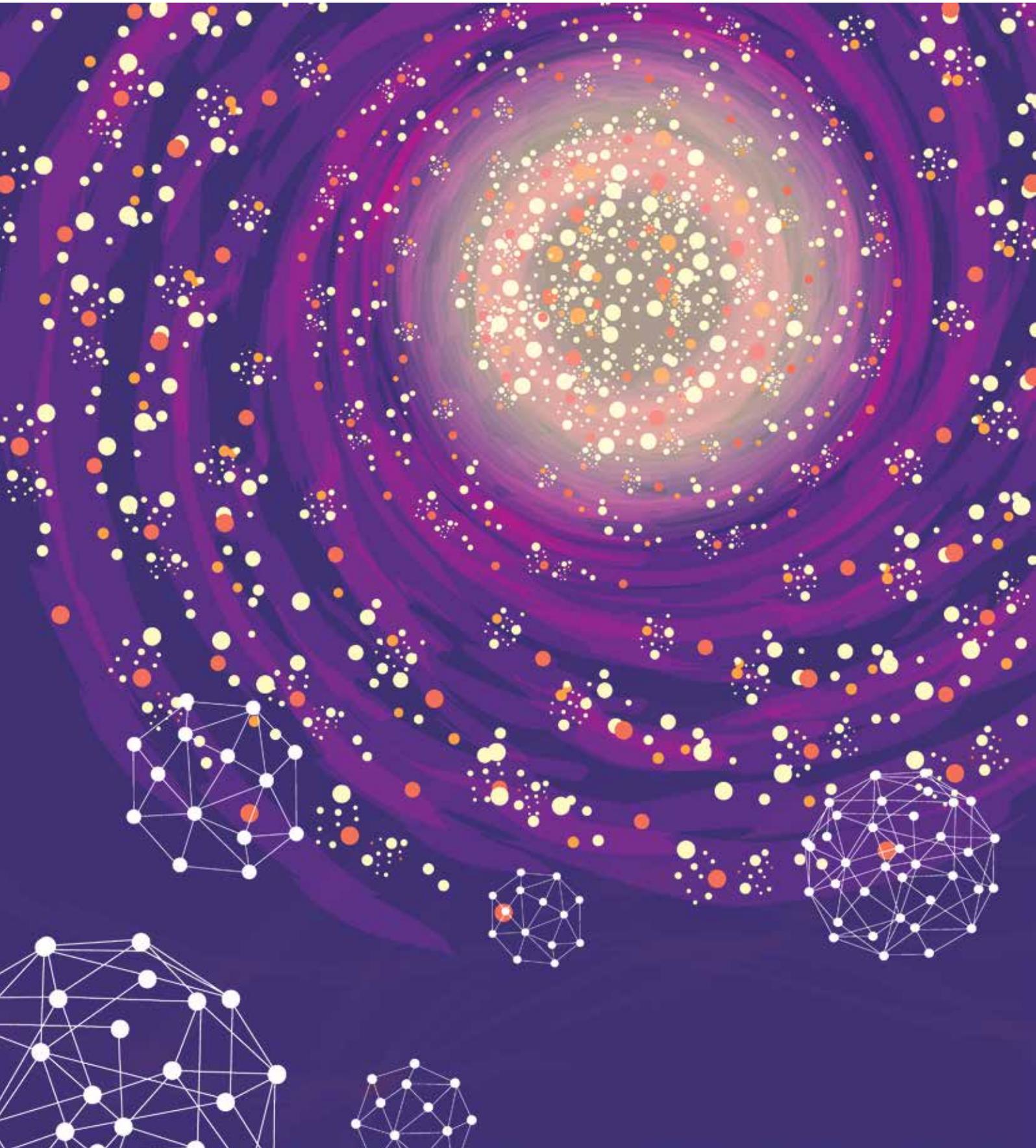

бярэзка №2

№ 2/2019(1089)

ISSN 0320-7579

Дваістасць

Ніколі не варта забывацца, што ў нашым эўклідавым свеце кожная палка мае два канцы.

Аркадзь і Барыс Стругацкія, «Пікнік на бакавіне»

Акварэльныя пераадоленні

У болю няма прыгажосці. Няма прыгажосці ў страху. А вось у барацьбе з імі — дастаткова. У слоў няма значэнняў, пакуль ты іх не надасі. Усё набывае асаблівы сэнс, калі ты яго шукаеш. Скачкі і бег могуць быць метафарай, калі гэта гульня.

«GRIS» — платформер, распрацаваны «Nomada Studio» ў снежні 2018 года. Гэта невялікая гісторыя пра дзяўчынку Грыс, якая перажыла невядомую нам трагедыю. Яна губляе голас і разам з ім — кантроль над сабой. Разбітая і прыгнечаная, яна знаходзіць сябе ў халоднай чорна-белай пустыні, дзе няма нічога, акрамя мёртвых дрэў і руін. Грыс такая слабая, што ледзь перасоўвае ногі. Але гэта змяняецца.

Прасоўваючыся праз бязрадасныя, але прыгожыя пейзажы, Грыс літаральна стварае сябе наноў і набывае сілы, якія дапамагаюць ёй пераадольваць перашкоды, паслужліва прапанаваныя траўміраваным розумам. Яе сукенка стане яе крыламі, каб яна магла лёгка ўзлятаць; стане плаўнікамі — каб хутка плаваць ў вадзе; абвернецца каменем — каб супраціўляцца жорсткім бурам. Рашаючы галаваломкі, яна змяняе навакольны свет і прыносіць у яго новыя колеры — ці ўсведамляе, што гэтыя колеры тут былі заўсёды?.. Усведамляе, што мёртвае можна ажыўляць. Яна можа.

«GRIS» — прыгожая гульня. Не, сур'ёзна, вельмі прыгожая. Уручную адмаляваныя анімацыі, дызайн,

колер, дэталі — самая сапраўдная асало-да для вачэй. Малёўка такая, быццам акварэльная, мяккая, цякучая, і што ні кадр, то новы скрыншот, і кожны — маленькі шэдэўр. Музыка змяняецца з кожнай новай лакацыяй, новым паваротам, і б'е па эмоцыях, пранікаючы ў самае сэрца сваімі высокімі нотамі. У гульні нельга памерці, нельга прайграць, і сюжэтныя пазлы не назавеш асабліва складанымі, хоць і для аматараў зубаскрышальных платформаў знойдзецца забаўка, увасобленая ў збіральніцтве асаблівых «момантаў». Няма бос-батлаў, няма дыялогаў і слоў увогуле — «GRIS» медытатыўная. Яна простая і мінімалістычная, і, разам з тым, — глыбокая і шматслойная, як і ўсе рэчы, якія рэзаніруюць з намі. Хочаш — яна будзе атмасферным платформамерам пра сіневалосую дзяўчынку ў сюрэалістычным свеце, хочаш — метафарай пераадолення страху і дэпрэсіі. Хочаш — і у цябе замест сукенкі — крылы... І вось ў гэтай супярэчнасці, у гэтай дваістасці і ёсць чароўнасць «GRIS» — маленькай гульні на адзін вечар ці на некалькі вечароў.

Валерыя Дзяткова

10 міфаў пра гульнію «Што? Дзе? Калі?»

Што першае прыходзіць у галаву, калі вы чуеце пра гэтую гульнію? Напэўна, круглы стол, музычная паўза і гульцы ў фракках ці чорных сукенках. Усё гэта стэрэатыпы, якія разбурае каманда «Буханка»: Арцём Казленка, Глеб Кірык, Элеанора Макарэвіч, Ганна Сыракваш, Павел Ярашэвіч і Марына Белазорава. Чэмпіёны Мінска па «ШДК» распавядаюць, што адбываецца на «кухні» і дзеляцца незвычайнай традыцыяй.

Міф № 1: «У “ШДК” адны завучкі»

Арцём Казленка:

Складваецца стэрэатып, што калі гуляеш у «ШДК», то ты абавязкова разумны чалавек, але гэта можна разглядаць з розных бакоў. Завучкі — гэта тыя, хто да знямогі вучыць школьныя параграфы. Для нас гэтага недастаткова, трэба развіваць круггляд. І хто будзе разумнейшы ў гэтым выпадку, для кожнага свой адказ, але для мяне ён відавочны.

Элеанора Макарэвіч:

Дрэнна, калі ў школе настаўнікі ведаюць, што ты гуляеш у «ШДК». Адрозніваецца ад астатніх, калі ты геній і абавязаны ведаць усё. Гэтая гульнія можа дапамагчы развіць логіку і інтуіцыю, але ведаць абсалютна ўсё не атрымаецца ў любым выпадку.

Міф №2: «Новы фрак і бліскучыя манеры»

Павел Ярашэвіч:

Ствараецца меркаванне, што гульцы абавязкова павінны быць ў фракках, сядзець з сур'ёзнымі тварамі, манеры і ўсё астатняе — але не. Каб дарасці да такога ўзроўню, варта ладна пастарацца. А пакуль джынсы і швэдар — вось найлепшы варыянт. Чым менш пафасу, тым лепш.

Міф №3: «Пытанні па школьнай праграме»

Элеанора Макарэвіч:

На самой справе заданні абсалютна з розных сфер, і яны рэдка перакрываюцца з канкрэтнымі школьнымі ведамі. Адно другому, вядома, не замінае, але ўсё ж розніца істотная.

Міф № 4: «ШДК — разнавіднасць “Клуба вясёлых і знаходлівых”»

Элеанора Макарэвіч:

Часам людзі асацыююць «ШДК» з «КВЗ», таму што і тут, і там тры літары ў назве. Зразумела, у нас таксама бывае весела, але, магчыма, не так часта, як у «КВЗ».

Марына Белазорава:

А так бывае, калі мы выезджаем у іншыя гарады. Часцей нас селяць у інтэрнат, дзе мы цэлымі начамі весялімся, гуляем у што-небудзь, бавім час разам. Люблю такія паездкі — у іх адчуваецца дух каманды.

Міф №5: «Шакалад перад гульні — для працы мозгу»

Марына Белазорава:

Наша каманда называецца «Буханка», таму перад гульні мы, пакуль усе ста-
яць у коле і збіраюцца з думкамі, па чарзе кусаем бохан хлеба. Такая традыцыя
настройвае на гульні. Класна, калі такія рытуалы ёсць, гэта наша адметнасць.

Міф №6: «Адказ на паверхні»

Элеанора Макарэвіч:

Вельмі рэдка бывае, калі ты дакладна ведаеш адказ на пытанне. Часам сама
фармулёўка зразумелая, але з галавы вылятае нейкая назва або імя. У такія мо-
манты спрабуеш напружыцца і ўспомніць, а яшчэ, улічваючы, што час абмежа-
ваны, стараешся зрабіць гэта апэратыўна. Але, безумоўна, думаць трэба, адказ
на паверхні толькі ў выключных выпадках.

Міф №7: «Трэніровак не бывае»

Арцём Казленка:

На трэніроўках можна развіваць логіку, мысленне, як і на ўроках матэматыкі.
Нам паказваюць, як адсякаць версіі, як выходзіць на правільны адказ. Яшчэ яны
патрэбныя для таго, каб уяўляць ход гульні, прывыкаць да абстаноўкі, вучыцца
гуляць у камандзе. Гэта важна і можа паўплываць на вынік.

Міф №8: «Капітанам быць няпроста»

Арцём Казленка:

Капітанам быць выдатна і лёгка. Ніякай адказнасці я не адчуваю: такі ж гу-
лец, як і ўсе астатнія. Праўда, перыядычна выслухваю незадаволенасць каман-
ды за няправільна выбраную версію, але гэта ў нейкай ступені нават весела.
Без крытыкі нікуды не дзенешся.

Міф №9: «Прызоў не бывае»

Павел Ярашэвіч:

Ёсць турніры, на якіх стабільна даюць медалі з дыпламамі, але больш за ўсё мы
любім нестандартныя падарункі. Напрыклад, у Мазыры кожнаму з нас уручылі па
два кілаграмы зефіру. Былі выпадкі, калі давалі кавуны, а торцікі — наогул на кож-
ных гульнях. Гульні заўсёды праходзяць атмасферна і запамінаюцца на ўсё жыц-
цё.

Міф №10: «Ёсць універсальная тактыка гульні»

Элеанора Макарэвіч:

Трэба адказаць у сваім жыцці на вельмі шмат пытанняў — гэта, напэўна, па-
рада для ўдалай гульні. Універсальных тактык не бывае, далі пэўную базу ведаў,
а далей трэба іх проста ўжываць і вучыцца шукаць падыходы. Безумоўна, вар-
та хадзіць на трэніроўкі для таго, каб удасканалівацца, каб правільна падбіраць
версіі. Але пэўнай схемы гульні ніколі не было і не будзе.

Глафіра Жук

Ідэальная сям'я: міф ці рэальнасць?

Прапаную вам невялікую гульню. Напэўна, у вас ёсць любімы персанаж поп-культуры? А вось і гульня: паспрабуйце ўспомніць персанажа, які не быў бы сіратой. Персанажа, у якога абодва бацькі аднолькава важка прысутнічалі ў жыцці: адзін з іх не памёр, не сышоў з сям'і, не прапаў на шмат гадоў па загадкавых прычынах. Персанажа, які пры гэтым меў бы адносна шчаслівае дзяцінства — хоць бы нармальныя ўзаемаадносіны ў сям'і. Складана? Яшчэ б. І вельмі дзіўна, што ў выніку ў галаву прыходзіць сямейства Адамс — самая ідэальная сям'я на ўсю поп-культуру.

Поўная сям'я, у якой пануе любоў і павага, а таксама абодва бацькі раўназначна прысутнічаюць у жыцці дзяцей — гэта апісанне стэрэатыпа «нармальнай» сям'і, і, як бачым, у сучаснай культуры адчуваецца недахоп «нармальных» сем'яў. Культурныя з'явы ў гэтым выпадку дакладна адлюстроўваюць жыццё. Чаго цяпер здзіўляцца, што адзіная «нармальная» сям'я такая экстравагантная?

Сямейства Адамс перабольшана не ўпісваецца ў агульнапрынятыя паняцце «нармальнасці», у першую чаргу з-за свайго змрочнага ладу жыцця і прыцягнення да Танатаса. Бацька сямейства — эксцэнтрычны эмацыйны багацей, яго жонка, у процівагу, захоўвае ледзяны спакой у любой сітуацыі. У іх двое дзяцей, якія ніколі не ўсміхаюцца і чые гульні аддаюць непрыхаваным сядызмам. Бабуля падобная да стэрэатыпавай ведзьмы са страшных казак. Дзядзька мае нездаровую прагу да піратэхнічных эксперыментаў. Лёкай падобны да Франкенштэйна. Адсечаная жывая разумная кіць рука — у якасці кампаньёна і лепшага сябра. І ўсе яны жывуць у злавесным гатычным асабняку, акружаным фамільнымі склепамі, і шчыра не разумеюць, што ў іх жыццёвым укладзе не так.

Упершыню гэтыя персанажы з'явіліся на старонках амерыканскіх газетных коміксаў ў 1938 годзе. Іх прыдумаў мастак-карыкатурыст Чарльз Адамс (і так, ён даў сваім персанажам сваё прозвішча, чаму б і не). Ён намаляваў шмат коміксаў, лейтматыў якіх — сутыкненне змрочных Адамсаў са звычайнымі людзьмі. Лічыцца, што ў чалавечай істоце раўнаважна закладзеныя

як цікавасць да жыцця, так і цікавасць да смерці. Празмерная цікавасць да Танатаса выклікае сацыяльнае неадабрэнне, лічыцца чымсьці відавочна нездаровым. На сутыкненні нормы і спецыфічных інтарэсаў асобна ўзятай групы людзей і будзецца змрочны гумар серыі. Вядома, гумар не дзіцячы, але вельмі пасуе падлеткам. Цікавасць да смерці — адзін з этапаў сталення, без якога не адбываецца самога сталення.

Коміксы былі настолькі папулярныя, што на іх аснове запусцілі цэлы сітком яшчэ ў шасцідзясятых. Пасля была невялікая перазагрузка ў выглядзе мультсерыяла, потым серыя поўнаметражных фільмаў, потым — перазапуск арыгінальнага сіткома, і, нарэшце, у гэтым годзе чакаецца чарговая версія ў выглядзе мультфільма (Шарліз Тэрон агучвае Марцішу Адамс, а Оскар Айзэк — Гамеза Адамс, і калі ад гэтай навіны ваша сэрцайка не затрымцела, то вы, верагодна, яшчэ проста не ведаеце, хто ўсе гэтыя людзі). З гэтай разнастайнасці мы засяродзім увагу на першым фільме, які выйшаў у 1991 годзе.

Менавіта ў «Сямействе Адамс» найбольш ярка дэманструецца некаторая дваістасць, якая прысутнічала ў гэтай серыі амаль што з самых першых коміксаў. Рэжысёрам быў Бары Зоненфельд (запомніце прозвішча, яно здаецца вам незнаёмым, але гэта ён прыдумаў і зняў «Людзей у чорным» і серыял «Лемані Снікет: чарга нешчаслівых здарэнняў»), і ён вельмі тонка адчуў ідэю, якая першапачаткова і была ў коміксах: сямейства Адамс — гэта карыкатурны малюнак «амерыканскай мары» пасляваенных гадоў аб ідэальнай сям'і. Толькі зняты праз прызму готыкі і гратэску.

Калі пакінуць за дужкамі змрочную эстэтыку, то што атрымаецца? Атрымаецца багатая сям'я, у якой бацька актыўны і багаты, а маці заўсёды прыгожая. Бацькі пяшчотны і гарачы любяць адно аднаго пасля ўсіх гадоў у шлюбе. Калі задумацца, Марціша і Гамеза Адамсы — гэта літаральнае ўвасабленне выразу «і жылі яны

доўга і шчасліва, у міры і згодзе, пакуль смерць іх не раз'яднала». Яны любяць сваіх дзяцей, таксама з павагай і клопамам ставяцца да астатніх сямейнікаў. І дзеці — выдатныя, разумныя і таленавітыя, што важна, — адчуваюць падтрымку з боку бацькоў і сям'і, таму ўпэўнена глядзяць у вочы варожаму свету. І, апроч усяго іншага, уся сям'я на адной хвалі: падзяляе агульныя захапленні і інтарэсы, з павагай ставіцца да інтарэсаў адно аднаго. Так, з боку калектыўны містыцызм і эстэтыка смерці выглядаюць як дзіўнае захапленне, але хто сказаў, што гэта больш дзіўна, чым сямейныя гульні ў «манаполію» (ці сямейныя паездкі на лецішча)?

Кожны з сямейства Адамс жыве з усведамленнем таго, што ён заўсёды можа атрымаць падтрымку ад сваіх блізкіх. Як бы ні склаліся жыццёвыя абставіны, кожны з Адамсаў ведае, што ён не адзін у гэтым свеце.

Калі заплюшчыць вочы на эксцэнтрычнасць сямейства Адамс, то па ўсіх прыкметах перад намі — ідэальная сям'я, увасабленне мары. Як ні дзіўна, гэтая мара ўніверсальная на ўсе часы: моцная сям'я, любоў, павага і падтрымка. І тут выяўляецца падвох: Адамсы не проста перабольшана кантрасна выглядаюць на фоне звычайных персанажаў, «нармальных» жыхароў. «Нармальныя» персанажы гэтай гісторыі іх літаральна ненавідзяць.

Класічная схема, нічога новага: спачатку Адамсы палюбаюць, чым далей — тым мацней, сваім эксцэнтрычным ладам жыцця кожны раз выклікаюць шок і неразуменне ўсіх іншых. На гэтым будуюцца надзвычайны гумар гэтай гісторыі, але не толькі. Неразуменне спараджае боязь, боязь — адчужэнне, а непрыманне — нянавіць. І што ў выніку? Звычайныя людзі ў рамках гісторыі ненавідзяць жывое ўвасабленне мары аб ідэальнай сям'і. Але ім не хапае здольнасці адрэфлексаваць гэтую нянавіць.

Менавіта першы фільм яскрава паказвае гэта: па сюжэце персанаж з «нармальнай» сям'і патрапіў да Адамсаў і вымушаны прыкідвацца адным з іх. І праз гэта для персанажа (але, у першую чаргу, для гледача) раскрываецца, наколькі «нармальнасць» — адноснае паняцце. Да сямейства Адамс варта ісці, каб у далейшым умець ацаніць: як выглядаюць здаровыя сямейныя стасункі, а як — нездаровыя. Гэты фільм відавочна здольны расунуць вашы межы — і не толькі межы гумару.

Марыя Свіст

Надзея Ясмінска: Трэба, каб побач не пыталіся «калі ж ты нагуляешся?»

Хто становіцца літаратарам? У любым месцы можа скласціся невялікае «літаратурнае» кола людзей, якія пішуць, чытаюць адно аднаго, хваляць адно аднаго і крытыкуюць яшчэ адно кола, якое сфарміравалася недзе побач. Але гэта не адзіны магчымы шлях. Пагутарылі з Надзеяй Ясмінскай пра кніжны постпрадакшн, далучэнне да літаратуры і цяжкасці працы.

Пра маркетынг

Адсоткаў семдзясят майго часу сыходзіць на маркетынг. Канкурэнцыя на кніжным рынку вялікая, таму нават выдавецтвы аддаюць перавагу менавіта тым аўтарам, якія спрыяюць прасоўванню ўласных тэкстаў. У многіх творчых людзей ёсць стэрэатып «я творца, я не буду прасоўваць кнігу». У мяне гэтага стэрэатыпа не было, я разумела: ёсць прадукт, ёсць неабходнасць данесці інфармацыю пра гэты прадукт да патэнцыйнай аўдыторыі.

Калі б у мяне не было адукацыі маркетолога, я зламалася б вельмі хутка. Я сутыкаюся з крытыкай, з непрыманнем прадукту. І калі б у мяне не было разумення, што не ўся аўдыторыя мэтавая, то, напэўна, забілася б у кут і прасіла даць мне спакойна памерці. Адукацыя дапамагае мне падчас стварэння пастоў у сацыяльных сетках, арганізацыі прэзентацый. Мая мэта — прадставіць сваю кніжку, я хачу, каб гэта было цікава. Пачынаю з інструмента: дзесьці касцюм, дзесьці — варажба на папяровым воску, складанне мазаікі або гучныя чытанні. Усё гэта адтуль — з маёй адукацыі. Напрыклад, для кніжкі «Чаму Меша не мае хаты» я раблю сапраўдны спектакль для дзяцей, прыношу цацкі, будую печку з падручных матэрыялаў — і распавядаю сваю гісторыю.

Я пару раз выступіла ў касцюмах і зразумела, што дзецям гэта падабаецца: увагі больш, больш веры ў неверагодныя кніжныя прыгоды. Дзецям важная візуалізацыя і інтэрактыў: простае чытанне ўрыўка падчас саракахвіліннай сустрэчы будзе вельмі сумным.

Аднойчы я вярталася з начнога маскарэаду ў выглядзе іспанкі і спазнялася на ранішні сеанс у кінатэатры з будучым мужам. Я — сур'ёзны выкладчык

сур'эзнага ВНУ — бегла ў гэтым строі праз усю плошчу Незалежнасці, каб паспець у кінатэатр. І мне потым адна студэнтка сказала: «Надзея Уладзіміраўна, гэта ж вы беглі ў іспанскай сукенцы праз вуліцу? Я так і думала, што гэта вы». Напэўна, я была не вельмі кансерватыўнай выкладчыцай. У мяне заўсёды была схільнасць да эксцэнтрычных учынкаў, таму першы раз выйсці да чытачоў у касцюме — гэта не самае страшнае, што я рабіла.

Я хаджу на мяжы: як не ператварыць знаёмства ў забаўляльнае шоу, у якім не важна, з чым я прыйшла і што я буду чытаць. Часам я прыходжу ў бібліятэку, а ў мяне пытаюцца: а чаму вы без касцюма? І тут узнікае думка, што не важна, якая кніжка, не важна, што я буду чытаць — мяне запрасілі як блазна або аніматара. Калі вам патрэбны чалавек у касцюме, магчыма, вы памыліліся, магчыма вам трэба было запрасіць не пісьменніцу.

Пра літаратуру як асноўную працу

Я прыняла рашэнне сысці з універсітэта, калі ўмовы працы сталі для мяне невыноснымі. Магчыма, я павінна быць удзячная людзям, якія мяне адварнулі ад выкладання. Там я была на сваім месцы, любіла сваю працу, любіла працаваць са студэнтамі. І калі б мяне вельмі балюча не штурхнулі, я б, напэўна, так і не пайшла з універсітэта, спрабавала б сумяшчаць і, хутчэй за ўсё, з гэтай спробы нічога не выйшла б. Вельмі складана сумяшчаць дзве справы, якія ты хочаш рабіць добра.

Калі я сышла з працы, мой «вольны графік» складаўся з адсутнасці выхадных. Я далёка не адразу прыйшла да базавай фінансавай кампенсацыі сваёй працы. Атрымлівалася так, што я вельмі шмат працавала — і не атрымлівала ніякіх грошай.

Сацыяльны ціск быў перш за ўсё з боку блізкіх мне людзей. Казала: я пішу — і гэтая праца таксама будзе прыносіць мне даход, проста пакуль я яшчэ не дайшла да гэтай стадыі. Але словы «пачакай, знойдзеш сабе нармальную працу» былі. Для агульнага спакою чалавек павінен быць працаўладкаваны — і не важна, што ён думае пра сваю працу. Зараз я гэтую стадыю пераламала, мае бацькі мяне падтрымліваюць, яны бачаць, што фінансавае становішча стала стабільным. І пытанне пра іншую працу больш не ўзнікае.

Трэба, каб побач не казалі «ў цябе нічога не атрымаецца, калі ж ты, нарэшце, нагуляешся і зразумееш, што вось так нельга». У асноўным маральна падтрымліваў у такія моманты муж. Без гэтай падтрымкі я не змагла б займацца творчасцю так свабодна. Трэба было шмат працаваць і доўгі час не атрымліваць нічога. Калі сям'я з гэтым гатовая мірыцца, дапамагаць і падтрымліваць маральна, то можа нешта атрымацца.

Я не толькі пісьменніца, але і жонка. Муж зарабляе, а я, па сутнасці, — гаспадыня дома. Мне лягчэй за ўсё працаваць увечары, калі я дакладна ведаю, што нікуды не трэба ісці, калі ў мяне ўсё зроблена. Тым больш, ад хатніх і іншых спраў мяне ніхто не вызваляў. Часам было вельмі крыўдна: я працую столькі ж, часам больш, але вынікі маёй працы не бачныя. Можна было б сказаць: «Калі ты працуеш, то дзе грошы?», — але рэчыўнага пацверджання, што нешта атрымліваецца, не было.

І таксама цяжкі быў момант самастойнага ўваходжання ў літаратурныя колы Беларусі і Расіі, паколькі гэтая сфера досыць цяжкая псіхалагічна. Калі ў цябе няма

фундатара або настаўніка, які можа цябе правесці, пазнаёміць, сказаць «гэта трэба рабіць, а гэта не трэба». Я з усім гэтым разбіралася самастойна.

У мяне да гэтага часу няма разумення літаратурных колаў, літаратурных тусовак. Я займалася тым, што хацела рабіць, і рабіла настолькі добра, наколькі магла. І думкі, што трэба ўвайсці спачатку ў адну тусоўку, а потым у іншую, у мяне ніколі не ўзнікала, не ўзнікае і цяпер. Пакуль у мяне няма прычыны адгароджвацца ад

свету і абмяжоўвацца толькі адным колам. Дзіцячая літаратура павінна існаваць па-за любой палітыкай. Калі мае першыя кнігі на беларускай мове былі заўважаныя, мне паспрабавалі даць нейкі сцяг: ты з намі ці ты з імі — ты ўвогуле з кім? Я са сваімі кнігамі — для мяне не існуе тусовак і колаў, для мяне існуюць людзі, з якімі прыемна стасавацца. Калі я сутыкаюся з агрэсіяй ў дачыненні да сябе і сваёй творчасці, то я туды не прыходжу, таму што ў свеце ёсць дастаткова людзей, з якімі прыемна супрацоўнічаць.

Пра стэрэатыпы

На нас вельмі ўплываюць стэрэатыпы. Напрыклад, чакаюць, што я скажу: чытала класіку ў дзяцінстве, народныя казкі, рускую літаратуру, беларускую літаратуру — і пасля гэтага я стала праяўляць літаратурны талент. Але было не зусім так. Я таксама гуляла ў старэнькія стратэгічныя фэнтэзійныя камп'ютарныя гульні. Мне было мала гульнявой прасторы, хацелася прыдумляць новыя гісторыі з гэтымі героямі, ведаць, што яны адчуваюць. Ад імя тых герояў я пачала весці дзённікі. І зараз я разумею, што гэта былі фанфікі. Тыя сшыткі ніколі не былі нават перадрукаваныя, а было б нядрэнна сказаць: я пачала сваю кар'еру з фанфіка.

Аднойчы бібліятэкарка прадстаўляла мяне аўдыторыі: таленавітая пісьменніца, у школе вучылася на адны пяцёркі. Я вельмі здзівілася: у школе хутчэй была «харашысткай» і магла час ад часу схапіць двойку. Я лічу, што гэта няправільны пасыл для дзяцей: вось вы не вучыцеся на адны пяцёркі — вы не станеце пісьменнікамі. Дзецям трэба даць адчуць іх магчымасці, а не іх абмежаванасць.

На маю імпрэзу, прысвечаную кнізе «Сем ружаў» прыйшоў тата з хлопчыкам гадоў сямі-васьмі. Вельмі сціплы хлопчык і вельмі ўладны тата. Тата кажа: «Вось якая пісьменніца, павучыся, яна, напэўна, шмат чытала». Я адказваю, што так, чытала, брала кніжкі з хатняй бібліятэкі. Тады тата кажа: «А вось ты толькі свой серыял пра чалавека-павука глядзіш!» І я кажу, што я таксама ў такім узросце глядзела серыял пра чалавека-павука. Ён быў тады вельмі папулярны: з'явіліся першыя мультыплікацыйныя серыялы — я не магла яго не глядзець. Тата моўчкі адвёў ад мяне хлопца: не чакаў. Калі дзеці гуляюць у камп'ютарныя гульні ці

захапляюцца серыяламі, якія здаюцца вам не зусім глыбокімі, не трэба кпіць з іх. З набору нейкіх сацыяльных норм нібыта вырастаюць прыстойныя людзі, а з набору нейкіх іншых нібыта не вырастаюць. Я хачу дзяліцца такімі гісторыямі пра сябе — каб дзяцей не заганылі ў рамкі.

Надзея Ясмінска — беларуская пісьменніца, якая працуе ў жанрах фэнтэзі, дзіцячай літаратуры, магічнага рэалізму і натхняльнай прозы. Найбольш вядомыя яе творы — «Бусінкі і каплі», «Книгармония», «Зефирные приметы», «Восковой волшебник», а таксама цыкл «Хроники густого леса».

Пра досвед

Я пакуль не гатовая атрымліваць нейкі экстрэмальны досвед. Нават дзеля творчасці. Але лічу, што пісьменнік павінен браць як мага больш досведу — у тых межах, якія ён лічыць для сябе прымальнымі.

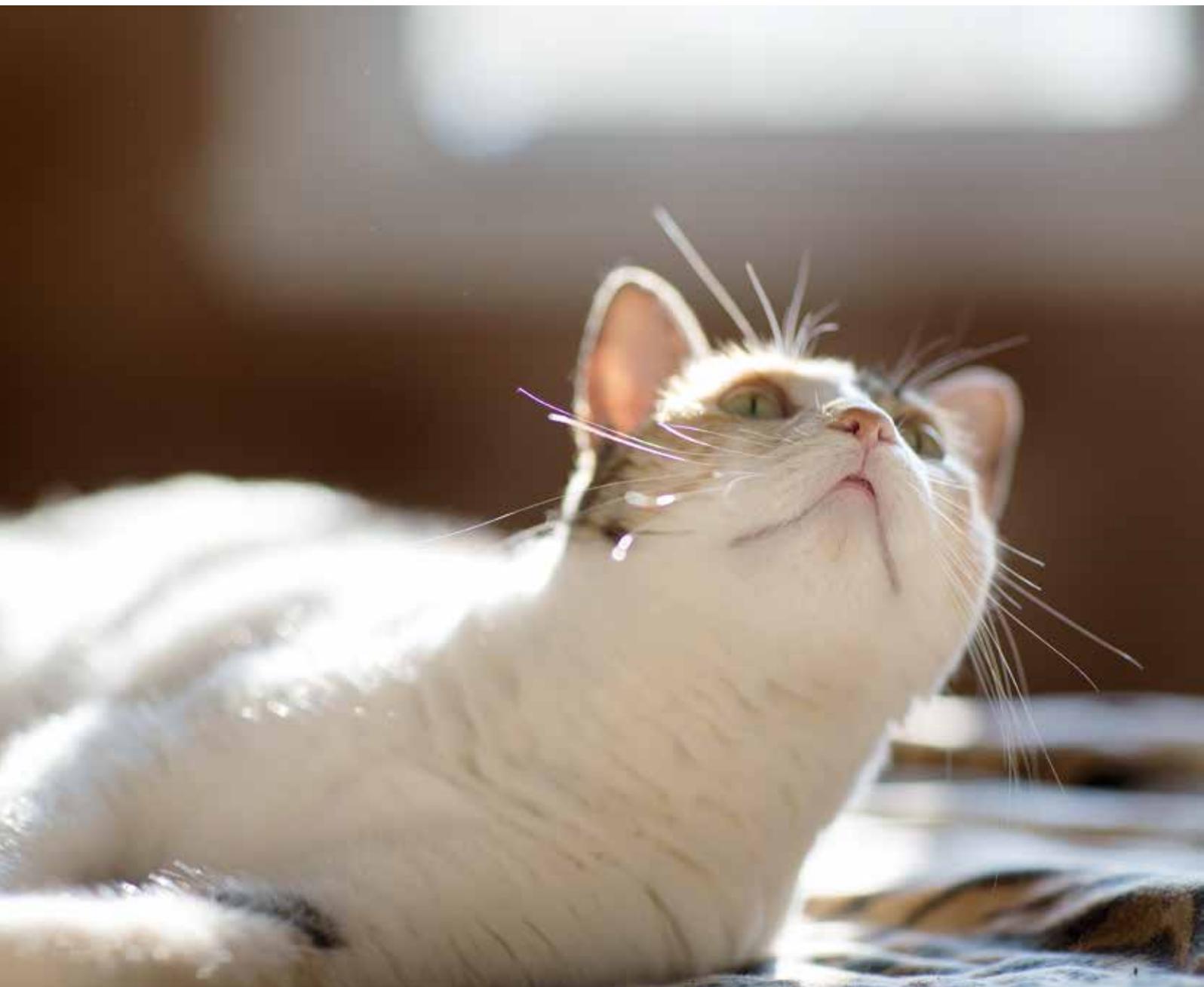
Калі мяне ўражае нешта, яно сыходзіць у падсвядомасць, каб потым быць скарыстаным. Апошнія моцныя ўражанні я атрымала, калі паехала ў закрытую Чарнобыльскую зону. Я дапамагала складаць артыкул свайму знаёмаму, які хацеў арганізаваць экалагічныя туры. Мы ехалі паглядзець краявіды, якія без ўмяшальніцтва чалавека атрымалі другое жыццё, але нас прывезлі і ў разбураныя мёртвыя вёскі. Я хадзіла па школах, дзе на падлозе валяліся сшыткі з хатнім заданнем, дзе засталіся глобусы і карціны. Невымоўнае

пачуццё апакаліпсісу... Зараз гэта для мяне нешта блізкае, звязанае з асабістымі перажываннямі. Я атрымала вельмі моцны эмацыйны досвед, які, магчыма, увойдзе ў нейкі твор, не абавязкова звязаны з Чарнобылем.

Стараюся не пісаць для падлеткаў: не ўпэўненая, што разумею сучасных падлеткаў, якія жывуць у нашым свеце. У фэнтэзійных мірах падлеткі са сваімі праблемамі для мяне зусім іншыя — я магу фантазіраваць, абапіраючыся на свае ўспаміны. Але сучасныя тэмы, з якімі працуюць Андрэй Жвалеўскі і Яўгенія Пастэрнак, пакуль што я імкнуся не чапаць.

Мне заўсёды хацелася навучыцца катацца на кані, страляць з лука, фехтаваць. Займацца верхавой яздой я пачала ўжо дарослай: мяне вабіў пошук досведу, пошук дакладнасці ў напісанні тэкстаў. Калі я апісвала аднарогаў, я ўспамінала свой досвед верхавой язды. У аднарога можа быць такая ж шурпатая морда. Ён можа акуратна мяккімі вуснамі браць яблык, у яго можа быць пена на баках пасля доўгай скачкі.

Святлана Курганова
Фота Н. Ясмінскай

Аперацыя «Лапкі»

Як жа я спалохалася, калі аднойчы мне на галаву ўпала кацяня! Маленькі чуд не толькі мяне напалохаў, але і зблытаў ўсю маю прычоску. Кацяня было прыгожае, вогненна-рудое, толькі адна лапка зламаная. Але гэтая траўма была не ад таго, што котка ўпала сёння. Яна была траўмаваная даўно, таму плакала, калі толькі бралі рукамі за зламаную лапку.

Я котку пагладзіла, накарміла яе, а потым стала думаць, якому добраму чалавеку яе аддаць. Я, вядома, забрала б кацяня да сябе дадому, але ў мяне ўжо была мая хатняя любіміца — Мурка. Таму я патэлефанавала сваёй сяброўцы Наташы,

якая вельмі хутка з'явілася, таму што жыве побач, і мы пачалі думаць разам, каму аддаць кацяня. Хацелі найперш напісаць на камп'ютары аб'яву, але падумалі, што гэта будзе не хутка. Пакуль мы напішам, пакуль жыхары нашай вуліцы прачытаюць, пройдзе процьма часу, а кацяня хоча ўжо адпачыць у зручным мяккім ложку, хоча папіць цёплага малачка, яно ж яшчэ маленькае, як немаўлятка. Таму тэрмінова вырашылі абысці ўвесь той пяціпавярховы дом, адкуль гэтае кацяня звалілася.

Мы пачалі з першага паверха, але не пыталі ці гэта іх кацяня, а прапанавалі ўзяць яго сабе. Аматыры знаходзіліся, але калі яны бралі котку на рукі і аглядалі яе, то знаходзілі зламаную лапку і аддавалі назад. Мы не адступалі ад свайго плана і дасягнулі мэты. У трыццаць сёмай кватэры нам пашанцавала: там жыве доктар, і, на наша шчасце, ён любіў катой. Ён паабяцаў нам, што наложыць на лапку шыну і гэтае кацяня будзе праз месяц здаровае. Мы з сяброўкай былі на сёмым небе ад шчасця і тады адразу і прыдумалі сваю гэтую акцыю «Лапкі», толькі захацелі падключыць да яе нашу трэцюю сяброўку. Мы неразлучныя, таму што сябруем яшчэ з дзіцячага садка.

Блізка каля нашага пяцівярховага дома быў маленькі рыначак — так яго называлі таму, што каля плошчы знаходзіўся рынак вялікі і там ён быў заўсёды, а гэты з'явіўся пасля таго, як адбудавалі новы мікрараён «Сонечны». Мы часта гулялі па рынку, таму бачылі, што там бегаюць малыя коцікі. Іх, напэўна, падкідваюць, бо ведаюць, што жанчыны, якія працуюць на рынку не пакінуць іх галоднымі. Мы загадзя надрукавалі аб'явы з нумарамі сваіх мабільных тэлефонаў і развесілі па аўтобусных прыпынках і пасля гэтага выправіліся на рынак шукаць маленькіх кацянят.

У першы дзень нашай дзейнасці нам адразу патэлефанавалі дзве самотныя пажылыя жанчыны, якія хацелі мець дамашняга любімца, каб ім не было так адзінока. Малога ката мы не знайшлі, але нам трапіўся дарослы, белы з плямкамі. Ён быў худы — даўно, напэўна, тунькаўся. Нашаму Лунаціку (я так яго сама назвала) пашанцавала: ён трапіў да добрай бабулькі. Яна нас пачаставала чаем з пячэннем і жоўтымі смачнымі аладкамі. Такі цудоўны пачатак нашай дзейнасці акрыліў нас і даў новыя магчымасці.

За летнія канікулы мы знайшлі прытулак дванаццаці катом, а трынаццацітага я ні за што не хацела аддаваць, мне ён самой быў патрэбны. Ён быў такі міленькі, пухнаценькі і прыгожанькі. Як толькі я яго ўбачыла, адразу палюбіла. Яго цікаўныя вочкі заглядалі мне проста ў душу. Я прыціснула яго да грудзей і не магла адняць — так мне было прыемна і ўтульна з маім кацянём. Дадому я яго не панесла (ведала, што мама не захоча каб у нас было два каты), дамовілася з сяброўкай, што ён пажыве ў яе. Але адразу яе папярэдзіла, што гэта мой кот, і я яго буду карміць, і я з ім буду гуляць. Сяброўка са мною згадзілася, але падазрона ўсміхалася.

Мы і цяпер ходзім на рынак, але катой больш не бачым. Я радуся, што жыхары мікрараёна «Сонечны», сталі больш добрыя, міласэрныя і сумленныя. Я ўспомніла кнігу Экзюперы «Маленькі прынец», якую нядаўна прачытала ў бібліятэцы. І буду памятаць заўжды словы з гэтай кнігі: «Мы ў адказе за тых, каго прыручылі». Я памятаю, як нам падарылі нашу хатнюю любіміцу Мурку, і мы яе адразу залічылі ў члены сям'і. Яна ў нас разумная кошка, разумее чалавечую мову, нават паварочвае галаву і глядзіць у вочы, калі мы да яе звятаемся. А калі ранкам мы ідзем у прыбіральню, яна таксама ідзе і абыходзіць усіх, хто стаіць каля дзвярэй ў чарзе, і становіцца першай. І мы яе прапускаем наперад. Сапраўдны цуд з Муркай здараецца, калі я захварэю — яна ад мяне не адыходзіць. Кладзецца мне на жывот і вуркоча, каб я засынала і хутчэй папраўлялася. Якія чулыя і добрыя нашы хатнія любімцы — каты!

Ксенія Гаўрылік, 6 «А» клас,
гімназія №2 г. Ваўкавыска

Подпіс рэдактара

Надрукавана
ў «Бярозцы»

НА РАНИЦАХ Я СГЛЯДУ МУЛЬШКИ

А ВЕЧЕРАМ Я СГЛЯДУ СУР'ЄЗНІЯ ФІЛЬМИ

МНЕ ПАДАБАЕШЦА МЕШЬ ЗНОСИМ З АДНАГОДКАМІ

ЖА ВІ ЧЫТАЕННЕ КОМІКСА?

А ТАКСАМА З БОЛШІ СТАРЭШНІМІ

ЖА ВАМ ВІЧНО ВА ўІВЕРСІТЭЦЕ?

ЯШЧЭ МНЕ ПАТрэбная дапамога бацькоў

МАМА, ДАПАМАЖІ МНЕ,
КАЛІ ЛАСКА

І ТАКСАМА Я ўЖО МАГУ ДАПАМАГАЦЬ ІМ

ДАПАМАЖІ МНЕ, КАЛІ ЛАСКА,
ЗРАДЦЬ ПРЭЗЕНТАЦЫЮ

БЫЦЬ ПАДЛЕТКАМ – ЗНАЧЫЦЬ
ПАСПЯХОВА (ПРАЎЛЯЦА) І ДВАІСТАЦЮ

Як напісаць дэтэктыў і не здзейсніць злачынства

Частка 2: Герой

Будзе справядлівым задацца пытаннем: чаму патрэбна пачынаць з герояў, а не, скажам, з інтрыгі? Адказ такі: пачалі мы з фактаў. А тэкст, у якім няма героя, — гэта эсэ. Хаця, калі вярнуцца да Борхеса, то розніцу паміж эсэ і апавяданнем ухапіць бывае вельмі складана, бо ён у свае апавяданні ўключае разнастайныя разважанні і назіранні, а ў эсэ згадвае шэраг надзвычайных людзей. А часам і ўвогуле ўводзіць у тэкст уласную асобу ў якасці паўнапраўнага персанажа, за якім сам жа і сочыць, застаючыся быццам бы па-за тэкстам. Так, праўда: факт спрэчны. Але ж у большасці дэтэктываў, якія вядомыя мне, усё як у антычнай п'есе: ёсць пратаганіст і антаганіст (наяўнасць хору — апцыянальная). Першы ў дэтэктыўным жанры даследуе тое самае загадкавае здарэнне, якое мы абмяркоўвалі ў мінулы раз.

Другі адказвае за непасрэднае «здарэнне здарэння», а таксама збівае з панталыку пратаганіста. Нават пры самай вяхорыстай інтрызе вельмі важна, каб было цікава сачыць не толькі за яе развіццём, але ж і за героямі, уцягнутымі ў гэтую інтрыгу. Таму сваіх герояў патрэбна не толькі любіць (пры тым, як станоўчых, так і адмоўных), але ж ставіцца да іх крытычна і быць гатовымі трансфармаваць іх рысы дзеля выразнасці агульнай гісторыі. Аднак як прыдумаць удалых герояў?

На маю думку, тут ёсць тры кірункі: альбо героі прыходзяць у галаву самі, альбо вы іх спісваеце з каго-небудзь, альбо адштурхоўваецеся ад сітуацыі. Я звычайна камбіную ўсе тры варыянты, але калі не магу добра ўявіць сваіх герояў, у мяне рассыпаецца гісторыя. Хаця ёсць у мяне такі герой, пра якога я даўно хачу напісаць кнігу і ён нават з'яўляецца ў некаторых маіх апавяданнях, аднак пачаць вялікі тэкст ніяк не магу. Напэўна, занадта добра ўявіла гэтага героя і ён проста ўвасобіўся ў нейкай паралельнай рэальнасці, дзе жыве сваім жыццём, не зважаючы на маю праблему. Альбо наадварот — гэта ён піша кнігу пра мяне.

Цалкам адрозная гісторыя здарылася з Яўгеніяй Канстанцінаўнай паннай Пракшыной з майго рамана «Губернскі дэтэктыў. Справа аб крывавых дукатах». Я даведлася пра фальшываманетчыка Файна, які ў другой палове XIX стагоддзя падрабляў у Мінску манеты часоў Рэчы Паспалітай — яго штукарствы меліся нават у калекцыі графа Эмерыка Гутэн-Чапскага, бацькі знакамітага мінскага гарадскога галавы. Аднак пісаць увесь раман пра рэальных гістарычных асоб мне зусім не хацелася, хаця менавіта вакол гэтага факта ў выніку і збудавалася інтрыга кнігі. Што ж тычыцца пратаганіста, то я адразу вырашыла, што гэта мусіць быць трохі няглы дылетант, а хутчэй, дылетантка і, да таго ж, з гонарам — бо, як мне падалося, спалучэнне непрыстасаванасці і амбіцыйнасці можа быць забаўным. Між іншым мне вельмі хацелася стварыць такую гераіню, што, пасля Басі Станкевіч з маёй трылогіі «Адваротны бок люстра», не будзе мець са мной ніякага падабенства ні вонкава, ні па характары. Вядома ж, панна Пракшына не ўвасобілася ў маіх фантазіях адразу. Але я, відаць, так дбайна запраграмавала сябе на стварэнне гэтай гераіні, што адным вераснёвым ранкам у паўсне мой мозг пачаў выдаваць яе роздумы, якія, як высветлілася, панна Пракшына фіксуе ў журнале. У якасці каментарара да такіх роздумаў прыйшоў і далейшы тэкст з поўным іменем, узростам, апісаннем звычай і іншых уласцівасцей маёй гераіні. Тэкст настолькі шчыльна ўвайшоў мне ў галаву, што я магла яго дэкламаваць. Менавіта ён і склаў першы раздзел рамана, а нас з Яўгеніяй Канстанцінаўнай аб'ядналі толькі дзве рэчы: ёркшырскі *pies* з замашкамі дэндзі і любоў да прыгожага пісьменства. Аднак далей гісторыя не ішла, у мяне не атрымлівалася прыдумаць антаганіста. А дакладней, такога персанажа, які знаходзіўся б з маёй паннай Пракшыной у канфлікце, бо канфлікт — найважнейшая ўмова любой гісторыі. У «Справе аб крывавых дукатах», здаецца, усе героі вельмі адрозныя, у якія пары яны б ні скамінаваліся. Аднак зносіны, у якіх з імі знаходзіцца галоўная гераіня, канфліктам назваць нельга, гэта хутчэй кантраст — проста яны вельмі розныя. А канфлікт тычыцца найбольш вострага вырашэння ў сутыкненні светапоглядаў, пасля чаго героі ўжо не будуць ранейшымі. Менавіта такім антыподам для панны Пракшыной мусіў стаць найлепшы за самую беззаганнасць Андрэй Вікенцьевіч Падгорскі. Не даваўся ён мне доўга, але ж, па шчырасці, гэта адзін з маіх найлепшых персанажаў (я нават трошачкі яго абагаўляю, калі можна так выказацца). Адзін мой сябар

з імпэтам распытваў мяне, хто ж стаўся прататыпам, але я нічога не магу адказаць на гэтае пытанне, бо памятаю толькі выпадкова сустрэты позірк «рысіных» вачэй, а больш — нічога. Зусім неабавязкова пераносіць у мастацкі твор усё як было — часам дастаткова толькі адной рысы, а астатняе дамалюецца, бо на тое гэта і ёсць фікшн, каб абагульняць і вылучаць. Магчыма, тыя вочы зусім не былі рысіныя. Магчыма, мне прыроілася. А цяпер да практыкаванняў.

Практыкаванне №3

Распрацуйце пару кантрастных персанажаў. Няхай адзін з іх будзе падобны да вас, а другі станецца антыподам. Прыдумайце кожнаму персанажу імя, апішыце характар, знешнасць, звычкі, атрыбуты. Абавязкова падумайце, як гэтыя персанажы будуць рухацца, як размаўляць — магчыма, у іх будуць улюбёныя слоўкі, прымаўкі. І самае галоўнае: пра што мараць вашы персанажы, якія мэты сабе ставяць? Ад гэтага залежыць, ці будзе паміж імі толькі кантраст альбо канфлікт. Перарабіце свае заўвагі аб вашых персанажах у цэласны тэкст — па 1-м абзацы да 10-ці сказаў пра кожнага з іх. Напішыце дадатковы абзац, дзе будзе апісаны характар зносін паміж гэтымі персанажамі — ці будуць яны сябрамі альбо ворагамі?

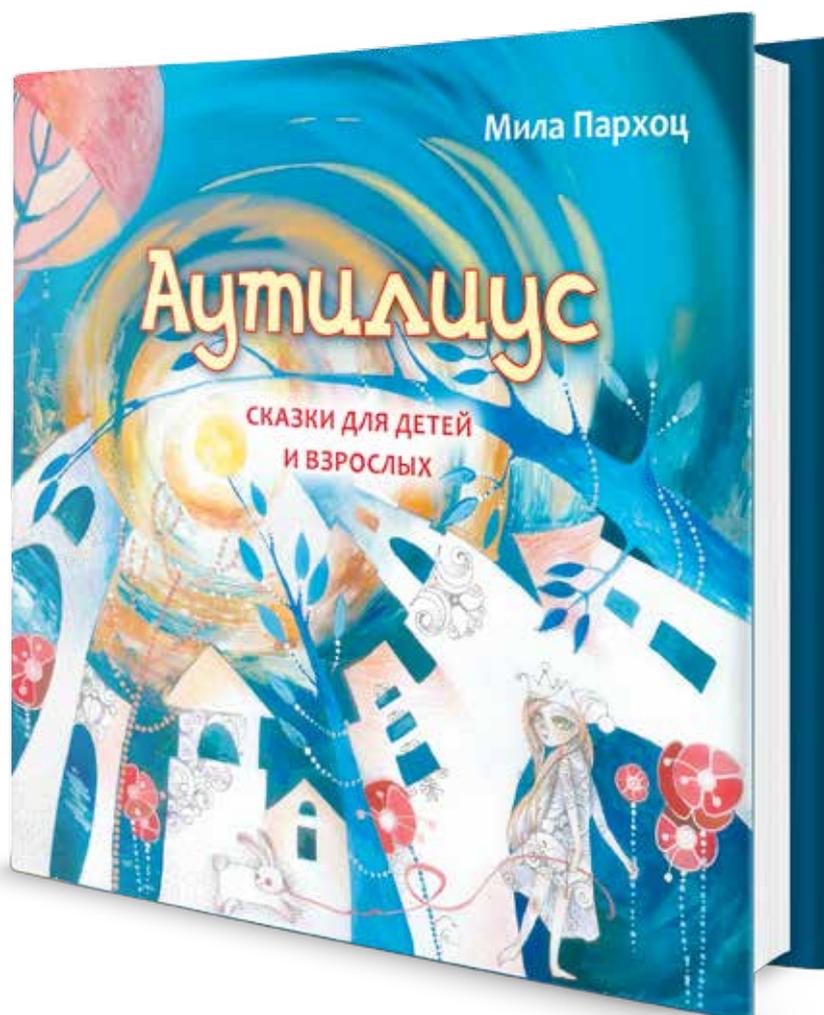
Практыкаванне №4

Цяпер замяніце ў адным са сваіх персанажаў якую-небудзь рысу. Найбольш радыкальная змена — гэта змена гендару, але ж яна і самая цікавая, бо тут мы працуем з сацыяльным канструктам. Напрыклад, мая Яўгенія Канстанцінаўна вымушаная паводзіцца належным чынам з-за таго, што з'яўляецца «годнай паннай». Калі б яна была мужчынам — няважна, свайго сацыяльнага кола альбо іншага, — то гісторыя склалася б зусім інакш (хаця шчанюка ёркшырскай пароды я пакінула б). Яшчэ можна змяніць «полюс» — напрыклад, перапісаць станючага персанажа ў адмоўнага. Падумайце, якое здарэнне ў жыцці вашага персанажа магло б паўплываць на такую змену? Менавіта гэтае здарэнне можа стаць галоўнай «загадкай» у вашай дэтэктыўнай гісторыі. Сфармулюйце свае развагі ў яшчэ 1-м абзацы.

Практыкаванне №5

Напішыце дыялог паміж любой парай з вашых персанажаў. Паспрабуйце адлюстраваць у гэтым дыялогу канфлікт паміж персанажамі. Ці будуць яны казаць аб гэтым найпрост альбо намёкамі? Чым будзе суправаджацца размова: якімі рухамі, позіркамі? Расстаўце акцэнт з дапамогай рэмарак у дыялогу. Які будзе вынік размовы? Ці трансфармуецца размова ў дзеянне? Перачытайце дыялог — наколькі добра ён прамаўляецца? Аб'ём тэкста — да 2 старонак аркуша фармата А4.

Свае практыкаванні дасылайце ў рэдакцыю «Бярозкі» з пазнакай «Дэтэктыўны практыкум», а напрыканцы чарговае дадатковае заданне: фіксуйце ў сваім нататніку назіранні за незнаёмцамі, прыдумвайце ім гісторыі. Магчыма, нехта з іх станеца ўдзельнікам вашай дэтэктыўнай гісторыі.

Літаратура як сацыяльны праект Тэрапеўтычныя казкі Мілы Пархац

«Я раскажу вам пра дзіўных істот... па сакрэце. Яны жывуць побач з намі і, магчыма, гуляюць ў вашым двары ці ходзяць у суседнюю школу. Яны дзеці, але яны не падобныя на вас».

«Аутыліус» — адзіная мастацкая кніга ў Беларусі, якая вядзе чытача ў незвычайны свет незвычайных дзяцей. Кніга «Аутыліус» складаецца з 4 казак пра дзяцей з аўтызмам.

Аўтарка — мама незвычайнага хлопчыка, філолаг, член Міжнароднай дабрачыннай грамадскай арганізацыі «Дзеці. Аўтызм. Бацькі». Я даведлася пра яе мару: каб грамадства разумела, што кожны чалавек мае права на павагу.

З рэжысёрам Ігарам Асмалоўскім Міла зняла фільм «Абібу», які не толькі прадстаўлены ў Беларусі, але і ўвайшоў у праграмы паказаў на міжнародных фестывалях дзіцячых фільмаў у Бангладэш, Індыі і Украіне.

«Абібу» — яркі прыклад мастацкай заявы аб існуючай праблеме ў грамадстве. Фільм зняты па сюжэце тэрапеўтычнай казкі «Прадказацель», якая ўвайшла

ў зборнік «Аутыліус». Ролю Аліка, падлетка з аўтызмам, грае хлопчык з дыягназам аўтыстычнага спектру. Гэта Ян, сын Мілы Пархац (Людмілы Шапавал). Аўтар распавядае пра ўзаемаадносіны грамадства і падлетка з аўтызмам. Дзеці спачатку насцярожана ставяцца да дзіўнага хлопчыка, але пасля некаторых падзей адкрываюць для сябе Аліка з нечаканага боку.

Вы ўбачыце свет «іншых». Гэта «істоты», якім цяжэй, чым нам, бо яны «гуляюць у дзіўныя гульні, а часам зусім не ўмеюць гуляць». Яны не ўмеюць гаварыць, размаўляць, а «гавораць з птушкамі на птушынай мове», аднак «рэдка адказваюць людзям і не заўсёды разумеюць іх», «размаўляюць самі з сабой», «мармычуць нешта няўцямнае». Аўтар казак ператварае рэальных дзяцей, якіх грамадства пакуль да канца не прымае, у «дзіўных істот»: пацалаванага вядзьмаркай «зачараванага хлопчыка»; хлопчыка Аліка з «дзівацтвамі ўсялякімі»; зайчыка; хлопчыка Аутку, які «бачыць» тых, каго не бачаць астатнія і за свае пакуты стане «Аутыліусам, любімым пажам прынцэсы».

Я запрашаю вас у незвычайную казку. Тэрапеўтычная казка — гісторыя, якая распавядае пра праблемы і перажыванні, з якімі сутыкаецца дзіця. Лячэнне казкай заключаецца ў тым, каб, трымаючыся за руку Памочніка (у нашым выпадку — аўтара), прайсці разам тое самае «страшнае месца» і ўбачыць: за ім пачынаецца «нестрашная мясцовасць», з'яўляецца святло, вырашаецца праблема, пачынаецца новы дзень з новым поглядам.

Тэрапеўтычныя казкі лечаць, уплываючы на жыццёвыя сюжэты, якія добра ўспрымаюцца чалавечай падсвядомасцю і ўздзейнічаюць на паводзіны чалавека, на фарміраванне ў яго каштоўнасцей і перакананняў. Менавіта такія казкі Мілы Пархац. У іх стасуюцца два розныя сюжэты — рэальны і асаблівы.

Усё, што адбываецца ў двух сусветах, праз жанр казкі дазваляе нам прызнаць, што свет «іншага» не страшны, не жудасны, а дзіўны.

Галоўны герой казкі — «загадкавая істота», якая не можа выказаць і сфармуляваць свае патрэбы так, як мы. А мы не можам зразумець яго ізаляцыі ад навакольных. Ён не радуе нас сваімі разумнымі размовамі, дасціпнымі заўвагамі. Ён не адказвае на пытанні, не рэагуе на клопат, не ўзнагароджвае сваёй увагай так, як гэта. Ён жыве адначасова ў двух сусветах і не можа зразумець, «дзе ж ён цяпер». Нам прасцей — бо мы жывём у адным.

І сюжэтна, і тэматычна ў тэкстах казак прасочваецца матыў цуда: мы бачым ператварэнне (герой–зайчык), чарадзейства–вядзьмарства (пацалунак зной чараўніцы), прадказанні (што адбудзецца ў недалёкай будучыні). «Не будзем губляць надзею», «цуд можа адбыцца сам, толькі трэба вельмі захацець», — кажа сюжэт казак Мілы Пархац.

Злая вядзьмарка памерла, але засталіся людзі, якія «верылі ў шчаслівы канец гэтай казкі». Гэта мы з вамі. Калі мы будзем «да іх ласкавыя, то, хутчэй за ўсё, яны навучацца жыць у нашым свеце, і, магчыма, нават вырашаць, што варта застацца ў ім назаўжды».

Герою складана, ён павінен асэнсаваць, чаго мы хочам ад яго, спрабуючы пасябраваць. У першыя імгненні ён «не чуе, глядзіць у акно, закрыў вочы, змізарнеў, укусіў сябе за руку, выдаў гук і стукнуўся галавой аб шкло», але праз некаторы час «змена, якая адбылася з ім за лічаныя хвіліны, уразіла» нас яшчэ больш, і вось ужо мы бачым зусім іншага персанажа. Ён становіцца сябрам, прадказальнікам,

лепшым за нас. Становіцца паступова асаблівым, паралельным рэальнаму персанажу, светам, з якім мы суадносім сваю паўсядзённасць, перажыванні і ўчынкi. Мы лёгка прымаем свет «іншага», як ён прымае наш: «... як толькі медсястра вярнулася, Алік заняў ранейшае месца на лаўцы».

Дыялог з чытачом выбудоўваецца праз аўтарскія рэмаркі і працягваецца ў дыялогах саміх тэкстаў. Менавіта з іх мы даведваемся пра стан галоўнага героя, пра яго асаблівасці, пра дар прадбачання. Яны дапамагаюць зразумець настрой героя, дазваляюць быць датычнымi да яго праблем.

- Не бойся, Маша, гэта Алік.
- Ты што, яго ведаеш?
- Ну, ведаць не ведаю, а бачыў пару разоў.
- А што з ім?
- Кажуць, аўтызм.
- А што гэта значыць?
- Гэта значыць дзiвацтвы ўсялякія... Ну, ты сама бачыш.

(Казка «Прадказальнік»)

Аўтар вельмі асцярожна заяўляе пра сваю прысутнасць. Нібы просіць прабачэння, баючыся спудзіць чытача, спрабуючы прыцягнуць да сюжэта і героя. Яна звяртаецца да нас: «Калі вы ведаеце такога хлопчыка ці дзяўчынку, то прашу вас, не смейцеся з іх, не крыўдзіце іх, а паспрабуйце пасябраваць, калі можна», — і нібы недагаворвае да канца, падштурхоўвае чытача разгадаць сюжэт казкі, а можа, і сюжэт цэлага чалавечага жыцця, якое прапануе выбар шляху. Я пачула голас, які жадае нам, «рэальнаму» пакаленню, шчаслівага шляху (глава «Выбар»). Ён гаворыць: «быць героем», «здабыць славу ў баі», «быць багатым», «мець спакой» — тое, да чаго імкнецца чалавецтва, не заўважаючы знішчаных народаў, адсутнасці любові, спагады, сыходу ад праблем, — гэта не тыя каштоўнасці, да якіх патрэбна імкнуцца. Голас пытаецца: «Ці задаволены ты сабой?»

Персанажы атрымліваюць другі шанец — для працы над памылкамі, зробленымі на зямлі ў ранейшым жыцці. Голас прапануе выбар — перад тым, як яны адправяцца на зямлю. Яны выбіраюць ролі хворага дзіцяці і маці гэтага дзіцяці. Навошта? Разгадка простая: унутраны свет асаблівых дзяцей. Мы ведаем, што такое мець здаровыя спіну і ногі, што такое быць самадастатковым. Асаблівыя дзеці, незвычайныя ў сваіх светаадчуваннях, хацелі б мець тое ж, што і мы з вамі: падняцца з інваліднага крэсла, зрабіць хоць адзін маленькі крок — быць незалежнымі; вучыцца хутчэй, чым атрымліваецца; не здзіўляць навакольных рэзкімі гукамі; чуць без апарата; казаць словамі, а не жэстамі; радавацца простым рэчам. Спыніцца ўжо немагчыма, і справа за малым — увасобіць у жыццё нашы ідэі, пастарацца прыцягнуць да гэтага як мага больш матываваных людзей, распаўсюдзіць гэтыя ідэі, думкі на нацыянальным узроўні і стварыць у недалёкай (вельмі хочацца ў гэта верыць!) будучыні грамадства роўных магчымасцей, у якім дзеці — і звычайныя, і асаблівыя — будуць з'яўляцца раўнапраўнымі і паўнаважымі членамі гэтага грамадства.

Таццяна Аляхновіч

Яе не апісаць мне мовай, дружа:
Блакiт вачэй, iх свет, разрэз, памер.
У iх i летнi зной, i злая сцюжа,
У iх сядзiць анёл i Люцыфер.

Нязграбна разважаю я, мой дружа,
Але, прабач, я веру ў цеплыню,
У блакiт азёр, прывабных мне так дужа.
У тых вачах вялiкiх я тану.

Прабач мне, дружа мой, — загіну.
Мяне, як тую лодку, вабiць шторм.
Напрыканцы знайду пясок ci глiну,
А можа быць, сустрэнуся са дном.

Арцём Антонаў, 11«О» клас,
Магiлёўскi дзяржаўны абласны лiцэй №3

Вачыма адной Залы чакання:

Самую шчырую любоў бачаць моргi i аддзяленнi рэанiмацыi.
Самыя моцныя пачуццi — станцыi метро.

Самыя шчырыя эмоцыi — фантаны.

А людзей сапраўднымi, без масак i крывадушнасцi, бачаць вакзалы. А, дакладней кажучы, залы чакання.

Я бачу iх сотнi, тысячы. Кожны дзень, кожную гадзiну. Сотнi чалавек. Сотнi твараў. I ўсе аднолькавыя. Аднолькава сапраўдныя. Бо тут няма ад каго хавацца. Кожны адзiн на адзiн з сабою. У сваiм унутраным свеце. У сваiх думках.

Вось мужчына. Ён, хутчэй за ўсё, адвакат ci ўладальнiк буйной фiрмы. А можа, ён эканамiст ci прасты офісны супрацоўнiк.

Кашуля на iм пакамечаная, на твары — хранiчнае недасыпанне, i, хоць ён i спрабуе выглядаць прэзентабельна, я бачу яго змораным, галодным, даўно без адпачынку. I тут няма неабходнасцi хаваць гэта.

Я вельмi хацела б ведаць, куды ён едзе. Мабыць, дахаты, некуды ў веску пад Верхнядзвiнскам, дзе яго даўно чакае мацi, а можа быць, i ў Маскву, за выгаднай дамовай. Я нiколі не даведаюся, а пакуль што хачу паглядзець, што будзе далей. Я прывыкла глядзець. Назiраць. Бачыць. Я люблю гэта рабiць. Люблю проста назiраць. За людзьмi. Iх шмат. Бясконца шмат. Я хаваю ў памяцi мiльёны твараў, фiгур, момантаў. Калi б я магла гаварыць, я расказала б столькi гiсторый!

Так ciкава назiраць за ўсiмi. Хтосьцi едзе начным цягнiком, напрыклад, ва Уладзiвасток, i, калi яго затрымліваюць, спiць. Прычым, я ўпэўненая, а дакладней,

я ведаю, адчуваю, што спіцца яму лепш, чым дома. Хтосьці забягае сюды на 20 хвілін, калі звонку дождж, — каб не мокнуць на пероне. Хтосьці спазняецца, але іх я амаль што не бачу. Я бачу толькі тых, хто, канчаткова спазніўшыся, вымушаны чакаць ў маіх абдымках некалькі гадзін да прыбыцця наступнага цягніка. Але і спазненні — гэта не заўсёды катастрофа. Я шмат разоў бачыла гісторыі, калі спазненні ратавалі жыццё. Я прыхільніца тэорыі, што часам людзям трэба спыніцца, глынуць паветра, каб ў іх галаве прамільгнула думка: «А ці мой гэта цягнік, калі я спазняюся на яго? Мабыць, я імкнуся да мэты, якая за 5 метраў ад мяне, але збіраюся шукаць яе за тысячы кіламетраў? І наогул, ці патрэбна мне гэта? Ці туды я насамрэч еду?» І некаторыя, каго гэтая думка б'е як разрад, вяртаюцца да жыцця, мяняюць свае квіткі ці папросту аддаюць іх і сядуць на свой цягнік, якога яны так чакалі і на які яны ніколі не спазняцца.

Я захоўваю ў сабе пачуццё чакання. Але яно таксама бывае рознае. Спакойнае, радаснае чаканне, чаканне дома, сустрэчы з сям'ёй, з роднымі. І нярвовае чаканне. Калі чалавек за паўгадзіны выпівае шэсць шклянак кавы і ліхаманкава паліць, шукаючы канец гэтым пакутам ў тлеючай цыгарэце. Бывае і іншае чаканне. Балючае. Падобнае да вар'яцтва. Калі чалавек уцякае ад праблем, хаваючыся ў цягніках, едзе без мэты дзеля таго, каб ехаць, збегчы, спіць ў цягніках, бо толькі тут яго не мучыць бессань, чакае чагосьці — таго, што ніколі не здарыцца, ён баіцца, баіцца таго, што гэта сапраўды ніколі не здарыцца. Ён адзін. І гэтая адзінота вымушае зноў і зноў бегчы.

Але тут усе аднолькавыя. У маіх прахалодных абдымках. Я люблю іх ўсіх. І таго мужчыну ў скамечанай кашулі, і дзяўчынку, якая проста ўцякла сюды ад мітусні, і прыснулага хлопца, які вельмі стаміўся чагосьці чакаць, і жанчыну з мноствам клункаў, якой відавочна патрэбная дапамога, каб данесці іх, але ёй ужо шмат гадоў ніхто не дапамагае і яна прывыкла спраўляцца сама.

Для мяне не мае значэння, ува што яны апранутыя, на самоце яны ці з кімсьці, колькі ім гадоў, з чым яны прыйшлі, ці ёсць у іх дзеці. Я — сэрца тых, хто заўсёды чакае, хто ўжо звывыкся са сваім чаканнем. Ім падабаецца гэты стан. І яны чакаюць. Кожны — свайго.

А я таксама чакаю. Чакаю, калі штосьці зменіцца. Чакаю, калі яны стануць шчаслівымі і перастануць чакаць.

Чакаю канца чакання.

Лепельскі цмок

Вырашыў Цмок перабрацца з Лепельскага возера, якое знаходзілася ў пушчы, да людзей. Паляцеў ён у вёску і атабарыўся ў пустой хаце. Людзі напачатку палохаліся яго, але, як і да ўсяго іншага, пасля прызвычаліся.

Неяк увосень у Цмока пачала выпадаць луска. Заўважыў гэта адзін хлопец, які цікаваў за Цмокам. Ды не толькі цікаваў хлопец, але і збіраў лускавінкі.

Калі назбіраў шмат, склаў разам і апрануў. І тут адбыўся цуд — калі хто яго біў, узгараўся.

Пачуўшы пра вынаходніцтва хлопца, людзі пачалі паляваць на Цмока, каб вырабіць гэтакі самы панцыр. Цмок даведаўся і страшэнна перапалохаўся. Ён уцёк назад у возера. Людзі шукалі і не знайшлі яго.

Праз шмат-шмат гадоў праходзілі каля возера вандроўнікі, і пабачылі яны месца, дзе гарлачыкі то апускаюцца пад ваду, то ўздываюцца над вадой. Адзін з вандроўнікаў нырнуў, каб паглядзець, што адбываецца. І пабачыў Цмока, які спаў і сніў салодкі сон. Сябры вырашылі не чапаць яго, бо ім стала шкада соннага Цмока. «Але колькі гарлачыкаў, — уздыхаў Цмок, — забралі». З гарлачыкаў і жалеза вырабілі панцыр.

Апранулі — а ён гэтакі самы моцны, як і ў іх даўняга продка, што вынайшаў панцыр з лускі Цмока. Трывалы ён быў, бо гарлачыкі, якія калыхаў Цмок, надавалі моцы-моцы.

І сталі людзі ў панцыр гарлачыкі дадаваць, каб ім было не балюча, калі ворагі нападуюць і каб яны не наважваліся нават падыходзіць, бо панцыр быў надта пякучы.

З таго часу перасталі людзі на лепельскага Цмока паляваць. А іх нашчадкі нават помнік яму паставілі, няхай і не такія вялікі, як сам Цмок.

Агністы цмок

Даўней цмокі стваралі людзей. Лепей за ўсіх ствараў Агністы Цмок. У яго атрымліваліся толькі добрыя людзі. Ён браў ваду, рабіў з яе фігуру чалавека, пляскаў па ёй ледзяным хвостом і дыхаў агнём. У чалавека з'яўлялася душа, і ён пачынаў жыць.

Неяк рабіў цмок людзей ды не паспеў дыхнуць агнём, бо хутка ўцяклі. Агністы Цмок вельмі ўгневаўся, але што паробіш! У гэтых людзей былі ледзяныя і чэрствыя сэрцы. Таму рабавалі яны хаты, забівалі. За шмат гадоў выпадкова напаткалі злодзеі іх стваральніка — Цмока. Узгадаў ён былое і пастанавіў іх пакараць. Ператварыў людзей у цеста. Цмок перасяліўся жыць у людскую печ. А калі гаспадыня адной хаты пабачыла ў сябе падкінутае Цмокам цеста, то дужа ўсцешылася: ёй не давядзецца працаваць.

Злодзеі верашчалі ад болю, калі іх камячылі, але гаспадыня не чула іх. Калі хлеб са злодзеяў паставілі ў печ, цмок пачаў смажыць іх жажлівым агнём. А як жанчына дастала хлеб і адкусіла кавалачак, скрывілася. Хлеб быў жахліва нясмачны. Яго ніхто не захацеў есці, нават птушкі. Хлеб учарсцвеў, як сэрцы тых людзей.

Вяселле сонца і месяца

Неяк у Беларусі нарадзілася дзяўчына. Была яна прыгожая і разумная і ажно прамянілася дабрый і душэўным святлом. Яна навучыла беларусаў, як трэба працаваць і дабрый падзялілася з імі. У кожнага, да каго яна завітала, у хаце сталася светла, ды і на вуліцы папрыгажэла. Людзі вельмі палюбілі гэтую дзяўчыну і таму заўсёды пакідалі ёй пачастунак.

Але вось аднаго разу з'явіўся надта злы Зубр. Нікога ён не любіў і прагнуў ад усіх пазбыцца. Як толькі ён на кагосьці налятаў, вакол усё станавілася панурым і нецікавым. Людзі забываліся на сябе, на сваіх крэўных, забываліся пра натхненне і падалі, заплюшчваючы вочы. Людзі не любілі сну, бо з прыходам дзяўчыны яны пачалі цешыцца жыццю, працаваць і нават не спалі — ім не хацелася гэтага рабіць.

Але паціху ўсе людзі пачалі засынаць. Зубр радаваўся з таго, бо людзі не змогуць працаваць і не здолеюць псаваць яму настрой. Таму Зубр радасна скакаў, калі назіраў, што людзі заплюшчваюць вочы.

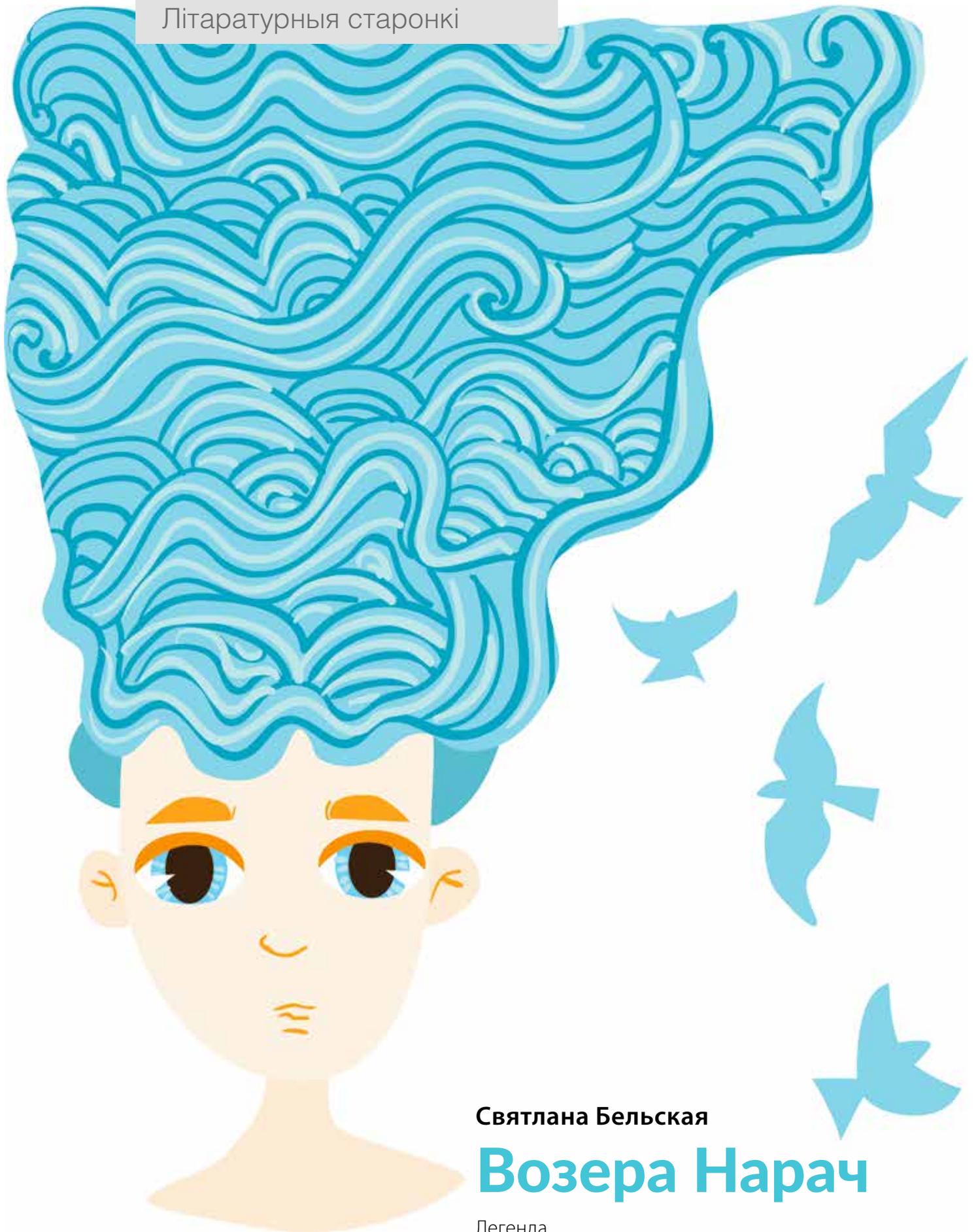
Аднойчы Зубр пабачыў дзівосную дзяўчыну, якую звалі Сонца. Зубр, чыё імя гучала як Месяц, моцна ўпадабаў яе. І хоць ведаў, што яму нельга кахаць, не мог не закахацца.

Дзяўчыне і самой спадабаўся Зубр. Хоць адчула яна, што нешта не тое хаваецца ў глыбіні яго душы, ды пастаралася забыцца на гэта і пагадзілася на шлюб.

Пасля вяселля сталі Сонца і Месяц жыць разам. Ды неўзабаве Зубр уцяміў, што не можа кахаць Сонца. Падышоў да яе і ціхенька навёў сон. Потым узяў соннае Сонца на рогі ды як падкінуў! Тут ужо не змагла быць яна той прыгожай дзяўчынай, якая лье святло, але сталася сонцам, жоўтым і прыгожым. І гэтаксама ўсміхалася. Яна не злавалася на Месяц, ды ўсё-ткі крыху засумавала, бо апынулася далёка ад людзей.

А Зубра беларусы талакой таксама на неба закінулі. І зрабіўся ён месяцам — няхай і не падобным да зубра, але такім самым рагатым і такім цёмным, як быў той зубр.

Літаратурныя старонкі

Святлана Бельская

Возера Нарач

Легенда

Гамоніць возера Нарач,
Спяшае ў бязмежныя далі.
— Раскажы мне, возера Нарач,
А чаму цябе так назвалі?

Заблішчалі азёрныя хвалі,
Як дзявочыя сінія вочы.
— Нездарма мяне так назвалі,
Раскажу, калі ведаць хочаш.

У краі белых бяроз і ажынаў
Хлопец жыў, працавіты і гожа.
Пакахаў ён аднойчы дзяўчыну,
А дзяўчына была непрыгожай.

Дык завошта тады так адчайна
Пакахаў яе хлопец? За тое,
Што была дабрыні незвычайнай,
Сэрца мела яна залатое.

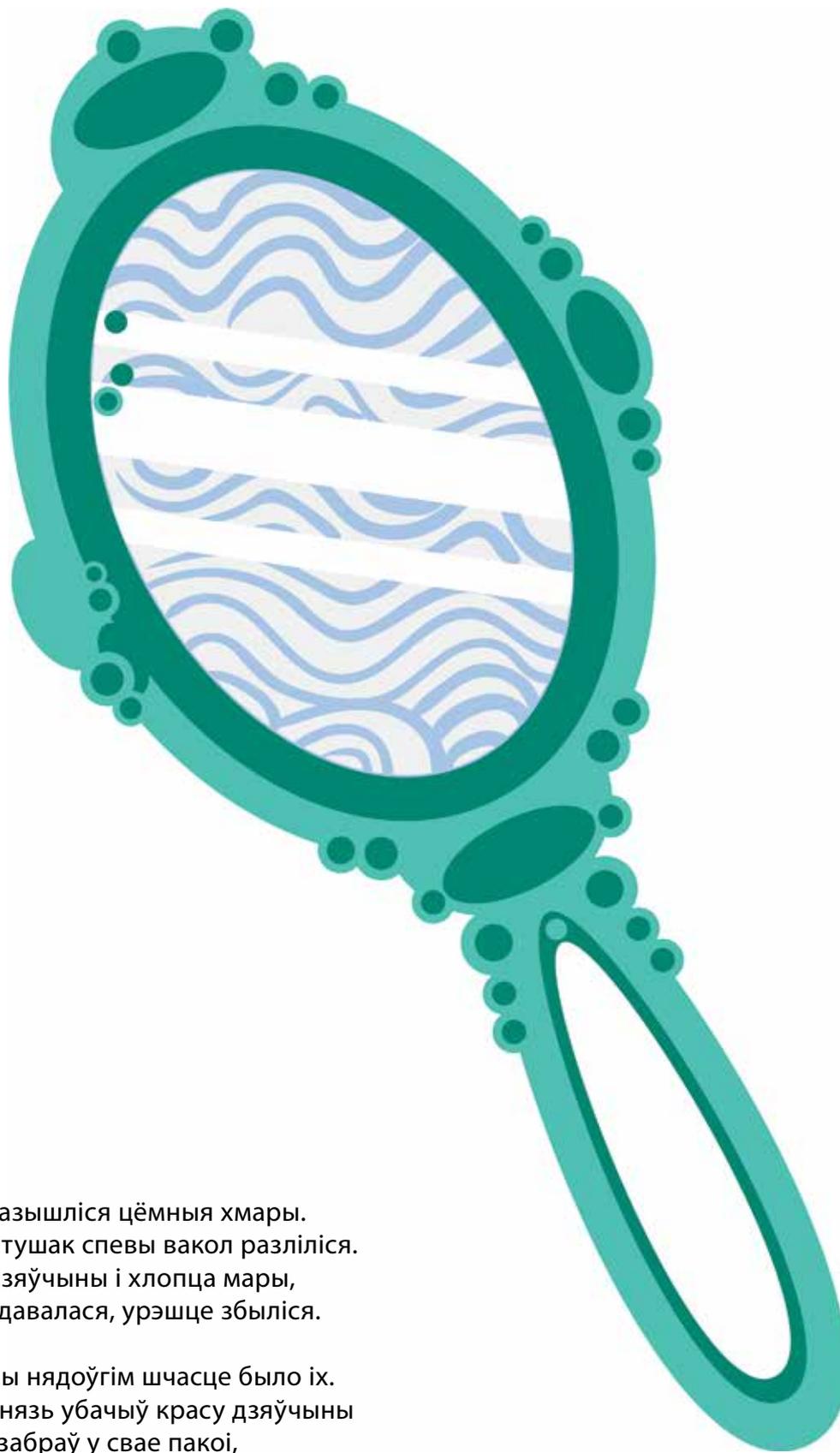
Але хлопец чуў злыя кпіны:
«Ці ж вачэй ты, скажы, не маеш,
Што каханай сваёй, адзінай
Недарэку ты называеш?»

Захлынулася жальбай такою
Сэрца хлопца, што песня суму
Палілася чорнай ракою,
Як і хлопца чорныя думы.

І дзяўчыне цяжка і горка,
Хоць кахае хлопца аддана.
Злыя словы каменнем з узгорка
На сардэчную падаюць рану.

Раз пачуў яе плач адчайны
Чарадзей міласэрны вандроўны.
Ён люстэрка ёй даў незвычайнае,
Што валодала сілай чароўнай.

Падарунак дастала з куфэрка
Дзяўчына раніцай роснай.
Паглядзелася ў дзіва-люстэрка —
Прыгажуняю стала дзівоснай.

Разышліся цёмныя хмары.
Птушак спева вакол разліліся.
Дзяўчыны і хлопца мары,
Здавалася, урэшце збыліся.

Ды нядоўгім шчасце было іх.
Князь убачыў красу дзяўчыны
І забраў у свае пакоі,
Дзе дурманіла пахам шыпшына.

А дзяўчыне сумна і горка.
Навошта палац ёй, убраны
Пазалотаю, быццам зорка,
Калі разлучылі з каханым?

Навошта ёй кветкі шыпшыны,
Што пахам дурманяць на золку?
Шпурнула люстэрка дзяўчына —
Пырснула безліч асколкаў.

І не стала княжага замка,
Што майстры з-за мяжы будавалі.
На тым месцы сонечным ранкам
Зашумелі азёрныя хвалі.

...Гамоніць возера Нарач,
Спяшае ў бязмежныя далі.
— Нарачоная хлопца... Нарач.
Вось чаму мяне так назвалі.

Дабрыню як дар найвышэйшы
Людзі з даўніх часоў праслаўлялі.
Хочаш стаць душой прыгажэйшым —
Паглядзіся ў азёрныя хвалі.

Заснавальнік
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом «Звязда»

Галоўны рэдактар
Кацярына Вячаславаўна Захарэвіч

Рэдакцыйная калегія:
Іна Віннік, Алесь Бадак, Ірына Буторына, Валерый Гапееў,
Кацярына Глухоўская, Мікалай Грынько, Алесь Дуброўскі,
Уладзімір Ліпскі, Уладзімір Мазго, Алена Масла, Міхаіл
Мірончык, Кацярына Мядзведзева, Вікторыя Мянанава,
Вольга Праскаловіч, Наталля Пшанічная, Людміла
Рублеўская, Вольга Русілка, Алена Руцкая, Таццяна Сівец,
Раіса Сідарэнка, Святлана Сітнік, Аляксей Чарота, Таццяна
Швед, Віктар Яжык.

Адрас рэдакцыі

Юрыдычны адрас:
Рэспубліка Беларусь, 220013, г. Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10а.
info@zvyazda.minsk.by
Тэл./факс: 8 (017) 287-19-19.

Паштовы адрас:

Рэспубліка Беларусь, 220005, г. Мінск,
пр. Незалежнасці, 39.
bjarozka@zviazda.by
http://www.maladost.lim.by/berezka
Тэл.: 8 (017) 284-85-24;
8 (017) 284-41-88.

Падпісныя індэксы:

74822 — індывідуальны
74888 — індывідуальны льготны для членаў БРПА
748222 — ведамасны
74879 — ведамасны льготны для ўстаноў адукацыі і культуры

Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі сродку масавай
інфармацыі № 210 ад 23.04.2013, выдадзенае
Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь

Выдавец

Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом «Звязда».
Дырэктар — галоўны рэдактар
Павел Якаўлевіч Сухарукаў

Рэдактар:

С. М. Курганова

Мастацкі рэдактар:

Я. Д. Ваховіч

Тэхнічны рэдактар, камп'ютарная вёрстка:

Г. К. Кірэенка

Камп'ютарны набор:

А. Г. Кахноўская

Стылістычны рэдактар:

К. М. Бандурына

Падпісана да друку 15.02.2019 г.

Фармат 60x84 1/8. Друк афсетны.

Ум. друк. арк. 3,72. Ул.-выд. арк. 3,63.

Тыраж 540 экз. Заказ

Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства
«БудМедыяПраект»

ЛП № 02330/71 ад 23.01.2014,

вул. В. Харужай, 13/61, 220123, Мінск, Рэспубліка Беларусь

© РВУ «Выдавецкі дом «Звязда», 2019

- 01 Level 80. Акварэльныя пераадоленні
- 03 Інтэрв'ю. 10 міфаў пра гульню «Што? Дзе? Калі?»
- 05 Праектар. Ідэальная сям'я: міф ці рэальнасць?
- 09 Гісторыя поспеху. Надзея Ясмінска: Трэба, каб побач не пыталіся «калі ж ты нагуляешся?»
- 13 Школа журналістыкі. Аперацыя «Лапкі»
- 18 Практыкум. Як напісаць дэтэктыў і не здзейсніць злачынства
- 21 Бел. літ. Літаратура як сацыяльны праект. Тэрапеўтычныя казкі Мілы Пархац
- 24 Верасок. Паэзія
- 24 Верасок. Вачыма адной Залы чакання:
- 26 Заяўка на Парнас. Лепельскі цмок
- 26 Заяўка на Парнас. Агністы цмок
- 27 Заяўка на Парнас. Вяселле сонца і месяца
- 30 Літаратурныя старонкі. Паэзія. Святлана Бельская. Возера Нарач

Тэма наступнага нумара — «План».

«Музыка даўніны»
Аўтарскі праект Уладзіміра Цвіркі

Віцебская вобласць, Верхнядзвінскі раён,
г. п. Асвея, палац Гільзенаў, 1782 год.

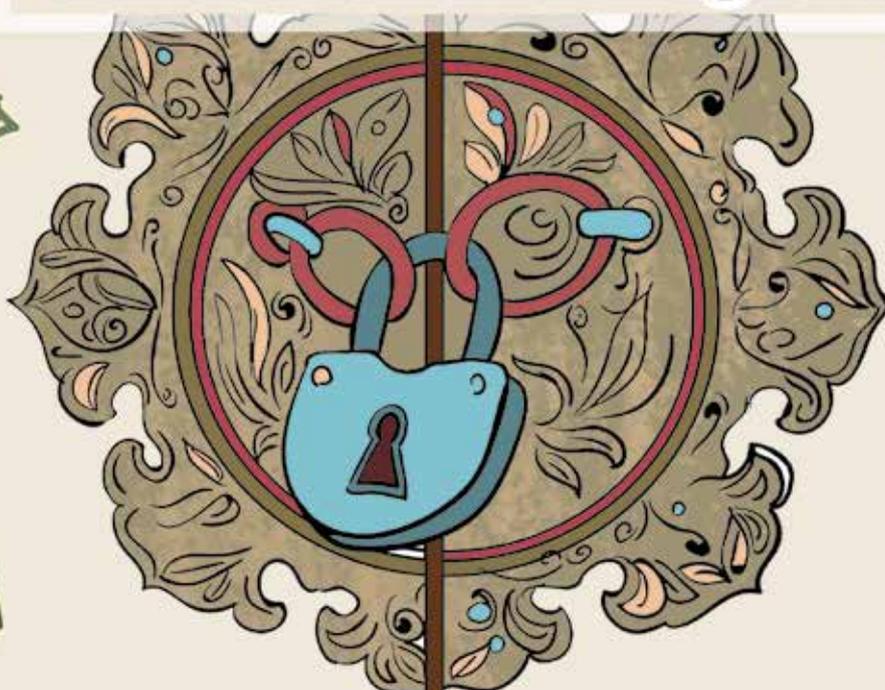
У кожным нумары часопісаў «Малодосць» і «Бярозка». Поўны камплект выяў будзе мець той, хто чытае абодва выданні.

БрамаМар-юні – літаратурны конкурс для школьнікаў.
Намінацыі: «Проза», «Паэзія».

З 1 снежня да 28 лютага твае творы чакаюць на адрасе:

konkurs.bramamaruni@gmail.com

Ключ ад Браммы Мар – у тваіх руках.

Падрабязнасці — на сайце часопіса «Бярозка».

ISSN 0320-7579

917703201757007

EAC

19002